

פערים ורבדים בחברה הישראלית- עבודה מסכמת

בעבודה זו, בחרנו לבחון את מעמד האישה הערבייה, בחברה הישראלית. הנחת היסוד של העבודה היא שאישה ערבייה בחברה הישראלית חווה אי שוויון כפול. מעצם היותה אישה- היא חווה אי שוויון מגדרי, ומעצם היותה ערבייה- היא חווה אי שוויון לאומי. לצורך הניתוח, נתייחס לשתי כתבות, שהתפרסמו באתרי החדשות, ומשקפות את יחסה של החברה הישראלית כלפי נשים ערביות. אחת שנוגעת לאי שוויון מגדרי והשנייה שנוגעת לאי שוויון לאומי.

בכתבה הראשונה, מסופר על מאמנת הכושר חנין ראדי, שמקדמת את נושא הספורט במגזר הערבי. מהכתבה עולה כי ראדי, ניסתה בעבר לארגן מרוץ נשים בעיר שלה, בטירה, אך נאלצה לבטל אותו בגלל התנגדות התושבים לנשים בלבוש לא צנוע. כעבור חודש מהמקרה, נורו יריות לעבר ביתה ומכוניתה. בהמשך ניסתה לארגן מרתון לנשים ערביות, אך גם אותו ביטלה עקב איומים עליה (שעלאן, 2016)

עכשיו היא עתידה להפעיל חדר כושר לנשים בלבד. ראדי מספרת כי עדיין קיימות התנגדויות בחברה הערבית, אבל הן סוערות פחות מאשר בעבר. נשים הופכות ליותר ויותר מודעות לתחום הספורט. והיא מחפשת, באופן מתמיד, דרכים חדשות עבור אותן נשים לעסוק בספורט, תוך הימנעות מהתנגדויות. לקראת הפתיחה של חדר הכושר שלה, היא מלאת תקווה שאישים חשובים מהמגזר הערבי, שיגיעו לפתיחת המכון, יתנו את ברכתם ויתמכו בה במהלך הזה (שם, 2016).

בכתבה השנייה, מספר ד"ר מורסי בדיר, מבית חולים מעיניי הישועה, על מטופלת יהודיה שסירבה להתאשפז באותו החדר עם אם ובנה, שהגיעו לניתוח דחוף, בגלל שהיו ממזרח ירושלים. בסופו של דבר, עובדי המחלקה מצאו למטופלת חדר אחר, למורת רוחו של ד"ר בדיר, שמלבד גילויי הגזענות של המטופלת, נחרד לגלות שהצוות הרפואי תמך בהעברתה של המטופלת לחדר אחר. האכזבה של ד"ר בדיר מעמיתיו למקצוע, נבעה מהעובדה שהצוות לא גינה את המעשה, אלא נתן גיבוי למטופלת. הוא ציפה לראות טיפול משמעותי באירוע, ובזמן אמת, אך בפועל זה לא קרה. בהמשך, ד"ר בדיר, שעזב את המשמרת שלו באמצע, ביקש התייחסות למקרה מעמיתיו הרופאים, באמצעות פוסט בפייסבוק, אך גם כאן הוא לא קיבל תגובות (שעלאן, 2015).

על מנת להבין את אי השוויון איתו נאלצת להתמודד האישה הערבייה בישראל, נבחן תחילה את יחסה של החברה הישראלית והמדינה, לאזרחיה הערבים, בהמשך נבחן את מקומה של האישה בחברה הערבית.

בתחילת 1948, הקהילה הערבית בארץ ישראל, חדלה להתקיים כישות חברתית ופוליטית. כפרים וערים נעלמו, חולקו ועברו שינויים מרחיקי לכת. מיום הקמת מדינת ישראל, התפתחו בה שני משטרים נפרדים ושונים עבור אזרחיה היהודים, בעצם מדינה בעלת מחויבות כפולה- יהודית ודמוקרטית (קימרלינג, 2004). כתוצאה מהכרזת מדינת ישראל כמדינת היהודים, התפתחה אפליה ממוסדת ולא ממוסדת כלפי ערביי ישראל. מדינת ישראל הצהירה על עצמה כמולדתו של העם

היהודי, עברית הוכרזה כשפה הרשמית, סמליה וחגיגה הלאומיים של המדינה- יהודיים, ואילו ערביי ישראל הוגדרו כמיעוט אתני ולאומי. הם מקבלים זכויות לאומיות, המדינה מכירה בהם כמיעוט דתי, לשוני ותרבותי. יחד עם זאת, זכויות האזרח של הפרט הערבי מצומצמות מאלה של היהודים. על פי נוסחת ההפרדה, ליהודים יש במדינה זכויות קולקטיביות כלאום, בעוד הערבים רשאים ליהנות מזכויות כאזרחים אינדיבידואליים. זאת כיוון שיהודים רבים מטילים ספק בנאמנותם של הערבים למדינה ולכן הם תומכים בהטלת מגבלות עליהם. בנוסף, עדיין ישנה אפליה משמעותית כלפי ערביי ישראל, למרות עיקרון שוויון החוק השורר בישראל. רוב היהודים אינם רואים באפליה לרעה של הערבים בעיה, לדעתם זהו תוצר לוואי של העדפה מוצדקת לטובה של יהודים במדינה יהודית (סמוחה, 1993).

למרות שאזרחיה הערבים של מדינת ישראל, שהוגדרו והובנו כמיעוטים דתיים או אתניים, נחשבו מאז ומתמיד כממוקמים בשולי הקולקטיב הישראלי, ומבחינות רבות, אף מחוצה לו (קימרלינג, 2004), הם מתפקדים היטב כמיעוט תרבותי, ואף אימצו כמה מדפוס התרבות הישראלית, לצד תרבותם הערבית (סמוחה, 1993). בקרב השכבות המשכילות החל דפוס של התנתקות מהחמולה והתרכזות אל תוך המשפחה הגרעינית, מגמת האינדיבידואל החלה לחלחל לחלק מהשכבות הערביות בחברה. תהליכים אלה, בחברה הערבית, מעידים על ניסיונות להשתלבות הדרגתית בחברה הישראלית, ולא על רצונם להיפרד ממנה (קימרלינג, 2004). מתוך הסיטואציה יוצאת הדופן הזו, בה אזרחי ישראל הערבים, מצד אחד רוצים להשתייך, ומצד שני מודרים, התפתחה זהותם המורכבת. זהות היא מכלול של מרכיבים שבאמצעותם האדם מגדיר את עצמו. ישנם מרכיבים מולדים שאינם ניתנים לשינוי, ומרכיבים נרכשים. כל פרט בוחר להדגיש מרכיבים אחרים בזהותו.

אלחאג' (2000) טוען כי זהותם של ערביי ישראל מורכבת: 1. מהמרכיב האזרחי- כאזרחי מדינת ישראל ששואפים לזכות בשוויון הזדמנויות עם האוכלוסייה היהודית. 2. מהמרכיב הלאומי- כשייכים לעולם הערבי ולעם הפלסטיני ותומכים בהגשמת שאיפות הפלסטינים שבשטחים לעצמאות ולהקמת מדינה פלסטינית. יש הסוברים שהמרכיב הלאומי בזהות מגובש יותר מהמרכיב האזרחי- הנועד, בעיקר, להגשים צרכים ללא גילוי מחויבות למדינה. לדעתו, דווקא המרכיב האזרחי דומיננטי יותר, כיוון שבתחום הזה, השפעתם של ערביי ישראל ריאלית יותר. ישנם גם כאלה, הרואים את הזהות הערבית כאשכול המורכב ממספר תתי- זהויות שהאזרחי והלאומי הם רק חלק ממנו. כך או כך, זהותם של ערביי ישראל, על פי אלחאג', מושפעת מארבעה מעגלים:

1. המעגל המקומי- נוגע למבנה הפנימי של האוכלוסייה הערבית ולשינויים שהתרחשו במערכת הערכים ובדפוס החיים. הערבים עברו תהליך מואץ של מודרניזציה בתחומי החינוך, ברמת החיים (המשתקפת בדפוס הצריכה, בשימוש במוצרי חשמל ביתיים, ובחיבור היישובים לרשתות הכבישים, החשמל והמים), ובחשיפה לאמצעי התקשורת.